

به نام خدا

بررسی گیاه پیچک (*Hedera Helix*) و خواص دارویی آن

نویسنده ۱- مریم همدانی

۱- سمت نویسنده اول: دانشجوی دکتری داروسازی دانشگاه جندی شاپور اهواز

Workcase2016@Gmail.com

چکیده: مقاله حاضر به منظور بررسی همه جانبه گیاه پیچک (*Hedera Helix*) صورت گرفته است. در این مقاله به انواع گونه های این گیاه، مورفولوژی (ریخت شناسی)، مواد موثره، اثرات درمانی، اشکال دارویی و تداخلات دارویی این گیاه پرداخته می شود. باتوجه به این که این گیاه مصارف دارویی فراوانی از جمله در درمان التهاب حاد مجاری تنفسی ناشی از سرفه دارد [۶] [۷] و بیش از ۳ فرآورده ی دارویی از این گیاه در ایران ساخته می شود مطالعه و تحقیق بر روی آن می تواند بسیار شایان توجه باشد.

کلمات کلیدی: پیچک، مواد موثره، درمان التهاب، فرآورده دارویی

مقدمه:

گیاهان دارویی یکی از منابع بسیار مهم در صنعت و درمان کشور می باشند. یکی از این گیاهان دارویی گیاه پیچک (عشقه) است که با توجه به خواص بسیار زیاد که در مقاله به آن ها به تفصیل اشاره شده است و همچنین پراکندگی و شرایط رشد و پرورش آن مطالعه و تحقیق بر روی این گیاه می تواند به صنعت و درمان کشور کمک شایانی کند.

۲. متن اصلی مقاله:

عَشَقَه، پاپیتال [۲]، هِدِرا (نام علمی: *Ashcanoktay*) نام یک سرده از تیره ی عشقه ایان با ۱۵-۱۲ گونه است. [۴] هدرها نسبت به خاک و چگونگی شرایط حساس و پرتوقع نبوده و به کمک ریشه های نابجای هوایی، خود را به بالای هر سطحی می رسانند. برای جلوگیری از رشد زیادی و سرکشی، پیچک زینتی هدرها در بهار باید شدیداً هرس شود. از قلمه های ساقه های رونده ی هدرها، برای ازدیاد عشقه های رونده و از قلمه شاخه های بالغ شده و قدیمی تر برای تکثیر عشقه های غیر رونده یا بوته ای استفاده می شود. عَشَقَه را با نام های «پاپیتال»، «پیچک انگلیسی» و «داردوست» نیز می شناسند. این گیاه با ساقه های نرم و بالارونده، برگ هایی کوچک و قلبی شکل دارد و به درخت، دیوار یا هر داربست دیگری می چسبد و بالا می رود. در غیر این صورت روی زمین می خزد. بهترین شرایط برای رشد این گیاه، در کنار پنجره و در معرض نور خورشید است. عشقه گیاهی است که سموم هوا را جذب می کند؛ ضمن اینکه پرورش آن نیز بسیار ساده است. عشقه ابلق را می توان هم به صورت گلدانی پرورش داد و هم آن را آویز کرد. شاخ و برگ های متراکم و به هم فشرده این گیاه در جذب فرمالدئید نقش موثری دارد. این گیاه از سوی ناسا به عنوان بهترین گیاه

برای تصفیه هوای خانه معرفی شده است. وجود این گیاه در اتاق می تواند به عنوان یک عامل ضدآلرژی تلقی شود؛ چراکه پس از شش ساعت از آوردن این گیاه به یک اتاق آلوده، حدود ۶۰ درصد از قارچها و آلودگی های هوازی و معلق در هوا را جذب می کند و باعث می شود افرادی که به آلرژی های تنفسی دچار هستند در اتاق هایی که این گیاه در آن حضور دارد، بهتر زندگی کنند. [۱]

انواع گونه های گیاه عشقه عبارتند از:

1. *hedera helix*

برگهای این گونه ۵ لویی، همانند پای مرغ، به رنگ سبز - خاکستری متالیک با رگه های سفید - خاکستری میباشد. این گونه برای پوشش زمین مناسب نمیشود. ارتفاع آن به ۴ متر (۲ فوت) میرسد. ویژگیها: محیط نیمه سایه و خاک با زهکشی خوب را ترجیح میدهد و نسبت به سرما بسیار مقاوم است (تا ۱۵- درجه سانتیگراد) [۵] (شکل ۱)

شکل شماره ۱. گونه "Pedata" *Hedera helix*

Hedera helix "Gracilis"-2

این گونه دارای برگهایی با لوبهای نوک تیز به رنگ سبز تیره میباشد که در زمستان تا حدودی ارغوانی میشود. این گونه برای پوشش زمین مناسب نمیشود. ارتفاع و میزان گستردگی آن ۵ متر (۱۵ فوت) است. محیط نیمه سایه و خاک بازهکشی خوب را ترجیح میدهد و نسبت به کاهش دما نیز بسیار مقاوم است (تا ۱۵ - درجه سانتیگراد) [۵] (شکل ۲)

شکل شماره ۲. گونه گیاهی "Gracilis" Hedera helix

Hedera helix “Woener”-3

برگهای آن دارای لوبهای ضخیم سبز خاکستری با رگه های کم رنگ بوده که در زمستان ارغوانی میشوند. این گونه برای دیوارهای شمالی و شرقی بسیار مناسب است. ارتفاع آن به ۴ متر (۱۲ فوت) و میزان گستردگی آن به ۳ متر (۱۰ فوت) میرسد. ویژگیها: محیط نیمه سایه و خاک با زهکشی خوب را ترجیح میدهد و نسبت به کاهش دما بسیار مقاوم است (۱۵ - درجه سانتیگراد) [۵]، باید توجه داشت که این گیاه پوششی تا هنگامیکه در کنار یک مانع عمودی قرار نگیرد بالا نمیرود. اگر مانع عمودی یک درخت باشد بهتر است از بالای پایتال جلوگیری نمود و یا اینکه به صورت کنترل شده آن را هدایت کرد زیرا تجمع آن روی تنه درخت سبب خشک شدن درخت میگردد [۳]

همچنین به گونه های زیر می توان اشاره کرد:

Hedera helix “Galcier – Hedera helix “Heise -Hedera helix“ Nigra”-Hedera helix
“Atropurpurea” Hedera helix “Anne Marie” – Hedera helix “Eva”

خواص دارویی گیاه عشقه:

اندام مصرفی این گیاه برگ آن می باشد اما، در چین از ساقه های نازک و سبز آن جوشانده ای درست می کنند که در آن یکی دو گیاه دیگر نیز وارد می کنند و برای رفع سردرد و سرفه می خورند. علاوه بر این، جوشانده گیاه معرق بوده و در باز کردن عادت ماهیانه موثر است. در ساقه ها و پیچک های گیاه مواد سمی وجود دارد در مصرف آن باید احتیاط کرد و زیاد بر حد مجاز مصرف ننمود و زیر نظر پزشک مصرف کرد

میوه های ریز و سیاه آن مسهل است و جوشانده گیاه از برگ ها و میوه آن به عنوان معرق، محرک و مسهل تجویز می شود. در مورد میوه آن حداکثر ۱۰ تا ۱۲ عدد می توان مصرف نمود. در استعمال خارجی جوشانده برگ عشقه برای تهیه کمپرس به منظور رفع التهاب های پوست و التیام زخم ها نافع است. از برگ هایله شده عشقه مخلوط با کمی قند و دارچین و گرد زغال مرهمی درست می کنند که در زخم های دردناک آثار مفید دارد

خیسانده برگ عشقه در سرکه برای کچلی به عنوان ضماد در صورتی که به طور مکرر تا یک هفته گذارده شود خیلی مفید است. جوشانده برگ عشقه خاصیت پاک کننده دارد و اگر پارچه های چرک تیره رنگ در آن جوشانیده و شسته شود خیلی خوب تمیز می شود. در استعمال داخلی در دم کرده ها و جوشانده ها حداکثر ۴-۵ گرم برگ عشقه در یک لیتر آب مصرف می شود. از گرد میوه آن به عنوان مسهل ۵/۰ - ۵/۱ گرم مخلوط با عسل در یک پوسیون (شربت دارویی) خوشمزه مصرف می شود::

شکل های دارویی گیاه پیچک (عشقه):

۱. شربت ضد سرفه آیورا کودکان، محصولی بی خطر برای درمان گلودرد و سرفه خشک است. این محصول خاصیت خلط آوری دارد و گلو را نرم می کند. فلاونوئیدهای موجود در برگ عشقه نقش موثری در این مکانیسم دارند.

ترکیبات فعال موجود در برگ عشقه یا پیچک انگلیسی، خواص ضد میکروبی، ضد ویروسی و ضد التهابی دارند. تری ترپن ساپونین ها و فلاونوئیدهای موجود در این گیاه باعث حذف توکسین (سم) ایجاد شده توسط ویروس و باکتری ها در بدن شده و به سیستم ایمنی در مبارزه با عوامل عفونی گلو کمک می کنند.

همچنین این ترکیبات، التهاب ایجاد شده در نتیجه آلرژی را کاهش داده و با کاهش تحریکات گلو، سرفه خشک و برونشیت را از بین می برند.

تحقیقات زیادی بر روی آنتی اکسیدان های موجود در عصاره برگ عشقه انجام شده است. این تحقیقات تأثیر این ترکیبات را برای درمان مشکلات تنفسی اثبات کرده اند. به همین دلیل امروزه از این عصاره گیاهی برای کنترل آسم و التهاب ریه نیز استفاده می شود (شکل ۳).

شکل شماره ۳. یکی از فرآورده های دارویی گیاه پیچک

۲. شربت پروسپان اولین محصول گیاهی برای درمان سرفه در دنیا است. این شربت به نرم کردن سینه و گلو کمک می کند و روی بیش از ۶۵ هزار بیمار تست شده است که نتایج درخشانی از خود نشان داده اند. در سرفه های خلطی، پروسپان یکی از شربت های موثر در درمان است که با مواد با منشا گیاهی و طبیعی و مناسب برای کودکان و بزرگسالان، به درمان سرفه کمک می کند. فرمولاسیون این شربت شوگر فری یا بدون قند و است و باعث خواب آلودگی نمی شود. همچنین این شربت برای همه سنین مناسب است و به خوبی در بدن هضم می شود.

این شربت پرفروش ترین محصول برای درمان سرفه های خلطی در دنیا است که به نرم کردن سینه کمک می کند. شربت پروسپان از عصاره خاصی از برگ پیچک درست شده است که تست های کلینیکال متعددی را هم از سر گذرانده است. درمان های گیاهی می توانند موثرترین روش برای بهبود سرفه باشند ولی در صورتی که از گیاه درست و به شیوه ای درست در تهیه آن استفاده شده باشد. بنابراین توجه به این نکته ضروری است که حتماً شربتی تهیه کنید که روی تعداد زیادی انسان تست شده باشد (شکل ۴).

شکل شماره ۴. یکی از فراورده های دارویی گیاه پیچک

۳. شربت آی ویلین

ضد سرفه آی ویلین ترکیبی از عصاره برگ خشک شده پیچک هیدراهلکس و عسل بوده و التهاب حاد مجاری تنفسی ناشی از سرفه را برطرف می کند، همچنین این محصول درمانی برای بیماری برونشیت مزمن هم به حساب می آید. برگ خشک شده پیچک برای درمان بیماری های التهابی مجاری تنفسی به کار می رود. برگ خشک شده پیچک خلط را رقیق، سرفه های شدید را تسکین و برطرف می نماید (شکل ۵).

شکل شماره ۵. یکی از فرآورده های دارویی پیچک

موارد احتیاطی و منع مصرف عشقه:

افراد مبتلا به فشار خون بالا از این گیاه استفاده نکنند.

افراد مبتلا به بیماری قلبی، دیابت و فشارخون پایین نیز باید در مصرف عشقه احتیاط کنند.

مصرف آن در دوران باراداری توصیه نمی گردد.

در صورت داشتن هرگونه بیماری خاص قبل از مصرف با پزشک خود مشورت نمایید.

به علت داشتن ماده سمی در ریشه و برگ این گیاه در زمان استعمال موضعی دقت لازم داشته باشید.

تداخل دارویی عشقه:

زودرنجی، تپش قلب، اعتیاد و نگرانی در زمره‌ی پاره‌ای از عوارض جانبی ناشی از مصرف این گیاه است. عشقه می‌تواند اثرات سولفات فنلزین یا سایر داروهای ضد روانی یا داروهای فشارخون یا دیابت را افزایش داده و ممکن است این داروی گیاهی با استروئید تداخل پیدا کند. همچنین این گیاه می‌تواند اثرات کافئین و یا سایر محرکها را افزایش دهد و باعث ایجاد احساس نگرانی شود. همچنین مصرف آن می‌تواند موجب افزایش فشارش خون و ضربان قلب شده و به طبع آن موجب افزایش عرق شود. همچنین میتواند با تغییر ضربان قلب و نامنظم شدن آن، مشکلات خواب ایجاد کند. ضمناً با توجه به تداخل آن با داروهایی استروئیدی، در صورتی که از این داروها استفاده می‌کنید، حتماً پیش از استفاده از آن با پزشک معالج خود در این زمینه مشورت کنید و بدون مشورت از این گیاه استفاده نکنید.

نتیجه گیری:

باتوجه به آنچه در این مقاله گفته شد گیاه پیچک خواص دارویی و درمانی زیادی را داراست و بیش از ۳ فراورده دارویی مهم از این گیاه در کشور ایران تولید می‌شود. تهیه و ساخت داروهای مورد نیاز کشور امری بسیار مهم است که شبکه درمان کشور بسیار به این مورد نیاز دارد. باتوجه به پراکندگی و شرایط کشت و پرورش گیاه پیچک کشت آن می‌تواند بسیار به صنعت و درمان کشور کمک کند.

تقدیر و تشکر:

از گروه گیاهان دارویی و فارماکوگنوزی دانشکده داروسازی دانشگاه جندی شاپور اهواز کمال تشکر رادارم.

منابع:

۱. بری، سوزان؛ برادلی، استیو (۱۳۸۵)، گیاهان و باغچه‌ها، ترجمه ی محمدعلی فرزاد، تهران: کارنگ
۲. «پاپیتال». پایگاه اطلاع‌رسانی گل و گیاهان زینتی نارگیل. دریافت‌شده در ۱۸ فروردین ۱۳۹۳.
۳. «پاپیتال». سازمان پارکها و فضای سبز شهر تهران - شهرداری تهران. بایگانی‌شده از اصلی در ۹ آوریل ۲۰۱۴. دریافت‌شده در ۱۸ فروردین ۱۳۹۳.
۴. «معرفی گل پاپیتال». مجله تخصص گل و گیاه گلتوس. ۱۰ اردیبهشت ۱۴۰۱. دریافت‌شده در ۲۱ خرداد ۱۴۰۱
۵. "Beliebte immergrüne winterharte Kletterpflanzen". (in German). 2013-10-10. Retrieved 2015-08-20

Bown. D. (1995). Encyclopaedia of Herbs and their Uses. Dorling Kindersley, London. .6
ISBN 0-7513-0203-1.

BRONCHOSTAD Hustenlöser-Tropfen - STADA" (in German). Retrieved 2015-08-20 7